

APRILL 4/2013

Populaarteaduslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast.

4,90 €



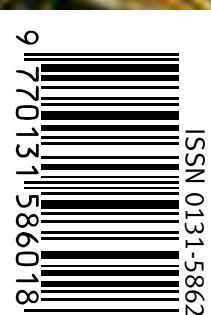
EST LOODUS

**Aasta orhidee
kõdu-koralljuur**

Kurtna järvestiku kurb saatus

Kullerkupukärbsed

Kuldtähed ja kanepilind



Suvi algab Rattaretkega!

ROHELISTE RATTARETK „KUIDAS ELAD, PANDIVERE?“ TOIMUB 10.–12. MAIL 2013

- Eesti suurim loodusmatk paari tuhande osalejaga;
- Eesti selgeveeliseimad järved;
- Pedja jõe, Loobu jõe ja Valgejõe algusallikad;
- 4 Pandivere kõrgemat tippu;
- Simuna meteoriidikraater, Vao tornlinnus, Äntu hüljes, Neeruti mäed, Porkuni paemuuseum, lubjatootmise ajalugu ja tänapäev, Rohu raketibaas, Assamalla luht;
- Rohelised jutud matkal: fosforiidikaevandamise tulevikuplaanid, karstialade kaitse Paeriigis, mesilaste arvukuse mured;
- Linnulauluõpe ja pesakastide paigaldamine;
- Kultuurilugu: Krusenstern, Struve, Baer, Lütke;
- Põhja-Tallinn, Kukerpillid, Jaan Tätte, Koit Toome & Band.

Osalustasu eelregistreerimisel kuni 6. maini (k.a) on õpilastele, ISIC- ja ITIC-kaardi omanikele ja pensionäridele 35 €, täiskasvanutele 45 €. Pärast eelregistreerimise lõppu ja rattaretke stardis registreerujatele hinnad vastavalt 45 € ja 55 €.

Interneti teel on eelregistreerumine alanud.

Registreerumiseks tuleb teha ülekanne MTÜ Roheliste Rattaretked arveldusarvele 221035062986 Swedbankis. Ülekandega makstes saate retke atribuutika kätte stardipaigas või Tallinnas MTÜ Loodusajakiri toimetuses eelregistreerimise perioodil.

Eelregistreerimine toimub:

Tallinnas Endla 3 (sissepääs rahvusraamatukogu peauksest)
22. aprill – 6. mai (k.a) tööpäevadel kl 11–18. Tasuda saab ainult sularahas.

SELLEL AASTAL KOOLIDELE ERIPAKKUMINE!

Lisainfo: www.rattaretked.ee
Hädaabi number 56 23 0830

Roheliste
Rattaretked
25



Toetajad:

Loodusesõber

VÄRSKA
ORIGINAAL

MEESKOND

A&T Sport

dermoshop

BalSnack

TOYOTA

KIK

1182

Mamma

Kodu&

fixratas

Kuuliditaku

KEMERLING

ilm.ee

LEMISTE

Today
Tomorrow
Toyota

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

HUHTAMAKI

sky
plus

Eesti Pagar

MATKA SPORT

isic

VIRU FOLK

Recycling

EstLive



2 Toimetaja veerg

3 Sõnumid

7 Veebivalvur

8 Aasta orhidee: kõdu-koralljuur, seentoiduline käpaline

Tiiu Kull kirjeldab üht põnevat käpalist maailma 400 orhideeliigi seast, kel rohelised lehed puuduvad

12 Antitsüklon ei too alati head ilma

Jüri Kamenik jätkab ilmaprotsesside tutvustamist antitsüklonitega: neidki jõuab siia väga mitmeübalistena

21 EL küsib: vastab Hendrik Relve

21 Aasta puu: vana lodjapuu

22 Kurtna järvestik – loodusväärtus inimõju kütkeis

Jaanus Terasmaa tunnistab värsketele uuringutulemustele tuginedes Ida-Eesti looduspärl kiiret ja suures osas pöördumatut tuhmumist

30 Kollane nagu kuldtäht

Toomas Kukk õpetab eristama meie nelja liiki varakevadisi õitsejaid, keda kõige sagedamini peetakse „kollaseks kuldtäheks”

32 Poster: Ragnis Pärnmets

34 Intervjuu: Mereinstituudis teatakse kalavarude seisundit

Ihtüoloog **Toomas Saati** küsitlenud **Toomas Kukk**

40 Kevadmatk Ahja jõel

Ain Erik soovitab süstamatka Ahja jõel ette võtta eelkõige kevadel, kui vesi on kevadiselt tormakas ja endagi süda rahutu

44 Hea naaber kanepilind

Villu Anvelt kiidab pealtnäha tagasihoidlikku linnukest, kellest inimesel on pigem rõõmu kui tülinat

48 Linakasvatusel ja savitöötlemisel on kindel koht meie pärandkultuuris

Triin Kusmin ja **Jürgen Kusmin** heidavad pilgu esivanemate toimetustesse, millest nüüdisajal annavad sageli tunnistust vaid kunagised linaleoaugud või savirajatiste jäänused

52 Poola pöögirannikutel

Tapio Vares jagab muljeid meie lähematest pöögikutest Läänemere lõunaosa rannikul – esmapilgul nagu Kõpu poolsaar, aga puuliigid on teised

55 Kullerkupu salasuhe kärbestega

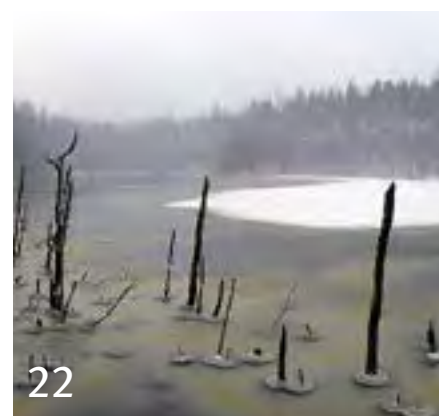
Mati Martin avab põneva peatüki taime ja tolmeldaja suhetest: kaup kauba vastu ehk osa oma seemnealgmetest loovutab kullerkupp kärbsevastsetele toiduks

59 Raamatud

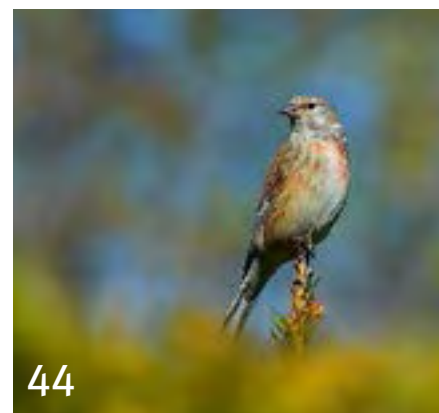
60 Kroonika

63 Ristsõna

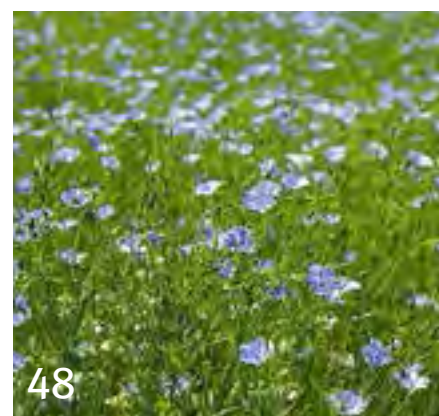
64 Ajalugu, sünnipäevad



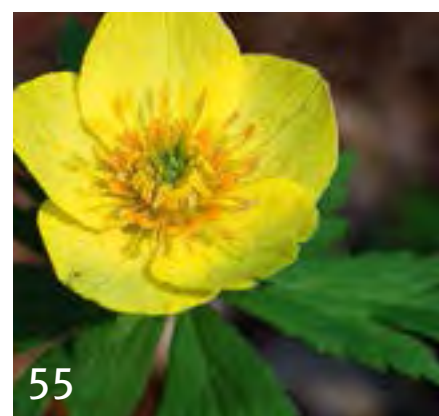
22



44



48



55



FOTO: TOOMAS KUKK

Loopealsed ja puisniidud

Kui jumal on olemas, siis mõtles ta oma loomistuhinais kindlasti ka tänapäevastele looduskaitsetele ja eelkõige keskkonnaministeeriumile. Miks muidu on olemas poollooduslikud kooslused, mida on vaja hoida, ent millest nüüdisajal suuremat ainelist kasu ei ole, üksnes nõuavad raha ja tekitavad tülisid?

Eksperdid on aastaid juhtinud tähelepanu vajadusele taastada ja hooldada loodusid mahu, mis tagaks nende säilimise Eestis ning aitaks täita Euroopa Liidu ees võetud kaitsekohustusi. Kuid keskkonnaministeerium ei soostu kuidagi toetama selle maailmas ainulaadse elupaigatüübi hooldamist (vt lk 3).

Seenevana Erast Parmasto armastas tsiteerida Indrek Koffi luulekogu: „kes ütles kesse kurat ütles et elu peab kerge olema“ (vt 2011. a Eesti Looduse veebruarinumbrit, lk 2). Loopealsete taastaja on visa, olgu ta siis maaomanik, maahooldusspetsialist keskkonnaametist, õpetlane või muidu loodushuviline. Olen veendunud, et mõne juhusliku tagasilöögi tõttu ei jää loodude hoid ja hooldamine soiku, vaid pigem saab trotsist uut hoogu.

Hoiu- ja kaitsealade kaitsekorralduskavasid koostades olen suhelnud paljude maaomanike ja keskkonnaametnikega. Üldiselt peetakse loodude taastamist vajalikuks. Võib-olla on kahtlejaid eeskätt suvilaomanike seas, kes kipuvad veiseid ja lambaid kartma või loomade naabrusest tülikaks pidama. Küllap leiab neilgi juhtudel kõigile osalistele sobivaid

lahendusi. Hooldatud pärandkooslus on kindlasti ka kenam vaadata kui läbimatu võsa.

Loopealsed pole meie ainukesed ohustatud pärandkooslused. Ka puisniidud on suhteliselt suurtest hooldustoetustest hoolimata hädaohus. Nii mõnigi puisniitude senine majandaja peab loobumisplaane: hoopis lihtsam oleks saada puisniidule metsastamis- või metsatoetust. Raha saab nii küll vähem, kuid endal on vaid taotlemise vaev.

Rannaniitude ja luhtade seisund pole samuti kiita. Pealetungiva roostiku juurdekasvu võib igaüks mööda sõites jälgida näiteks Virtsus: maanteeäärseid rannaniite enam ei karjatata ja mõne aastaga on roog ja muud kõrgekasvulised liigid peale tunginud. Taastada on aga märksa tülikam kui hoida rannaniite kas või senises seisundis. Rääkimata ebasoovitavatest muutustest elustikus – kunagine elurikkus taastub väga pikkamööda, kulub vähemalt aastakümneid.

Õnneks saab tuua ka rohkesti häid näiteid taastatud ja hästi hooldatud niidukoosluste kohta. Nii ongi niidud ja karjamaad olnud pidevas muutumises: mõni koht kasvab kinni või hakatakse uuesti hooldama. Kuid kõige väärtuslikumad ja liigirikkamad on kaua aega samamoodi hooldatud niidud ja karjamaad. Seetõttu on esmatähtis olla järjepidev nii rahastamises kui ka tegelikus hoolduses. ■

toomas kukk

EESTI LOODUS

64. aastakäik Nr 4, aprill 2013

Toimetuse aadress:

Baeri maja, Veski 4, Tartu 51005
E-post toimetus@el.loodus.ee
faks 742 1143

Peatoimetaja **Toomas Kukk**

742 1143, tomkukk@gmail.com

Toimetaja **Helen Külvik**

(lapsehoolduspuhkusel)

Toimetaja **Juhan Javoš**

5661 0851, juku@ut.ee

Toimetaja **Katre Palo**

742 1143, palo.katre@gmail.com

Sõnumitoimetaja **Toomas Jüriado**

742 1143, toomas.juriado@el.loodus.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**

742 1186, monika.salo@el.loodus.ee

Küljendaja **Tiit Lepp**

tiitlepp@gmail.com

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri

Endla 3, 10122 Tallinn

Vastutav väljaandja **Indrek Rohtmets**

indrek@horisont.ee

Reklaamijuht **Elo Algma**

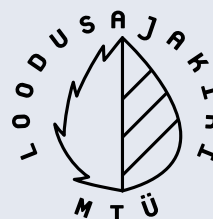
610 4106, reklaam@loodusajakiri.ee

Tellimine ja info: tel 610 4105

e-post loodusajakiri@loodusajakiri.ee



KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS



Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2013

Summaries of some articles can be found at our web site www.eestiloodus.ee



Trükitud trükikojas
Kroonpress

kroonpress

